Kulturminne:

Kruttverket i Liadalen

Kort beskrivelse:
Rester etter forsvarsindustrivirksomhet med nasjonal betydning i Liadalen. To kruttverk. Det første i virksomhet 1750-70. Det siste ble bygget 1855, men ble ødelagt av en voldsom eksplosjon i 1884.

Koordinat: 060052 663590

Industrivirksomhet på 1700 og 1800-tallet med nasjonal betydning

Det har vært to kruttverk i Liadalen. Det første ble anlagt i 1750, men ble siden flyttet til Gjersøelva der det lå til det ble nedlagt i 1870. Trolig lå det i nærheten av Store Ljan. Fordi dette første kruttverket ble flyttet en gang før 1800, hevder enkelte at det bare har vært ett kruttverk i dalen, det som ble oppført i 1855. Det er imidlertid helt klart at i følge J.N. Wilse lå det et kruttverk ved Ljanselva i 1764. Sitat:" Herfra (Ljabro) dreide sig en liden Kiørevei paa høire Haand af til Lian Krudtmølle og til det smukke sommer-sted Stubljan paa den anden Side ved Christiania Fjord 1/8 mil fra Jabro."

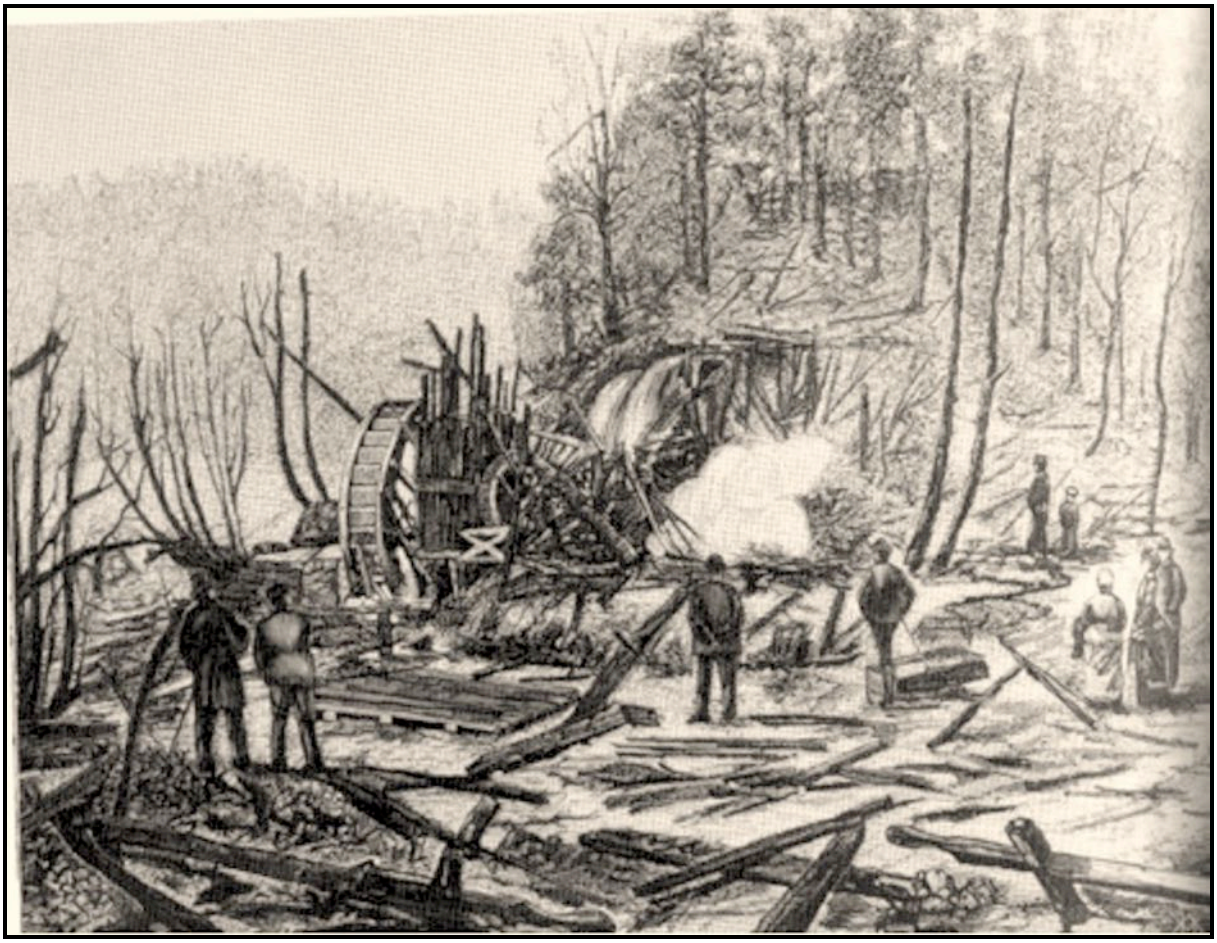
Til det første kruttverket hørte også et salpeterverk, en stinkende affære basert på kompostering av gjødsel, slakte- og latrineavfall. Kruttverket hadde en viktig stilling i 1760 årene. Det var forbudt å innføre krutt til Danmark-Norge, og verket hadde bare konkurranse fra verkene på Kongsberg og i Bergen. Svartkrutt var eneste sprengstoff til sivilt og militært bruk. Det nye kruttverket, som lå nedenfor fossen i Liadalen, ble anlagt av Tollef Olsen. Han solgte verket i 1866. Etter et mellomspill som bestyrer for de nye eierne, ble Harald Frølich den siste eier av verket. Bestyrerboligen fra 1856 ble et sentralt sted for et lite industrisamfunn som kunne telle førti personer. Boligen fungerte også som kruttpakkeri. Her fikk også barn av ansatte opplæring i søm.

Men natt til 29.mai 1884 ble folk i Kristiania, Aker og Bærum vekket av en voldsom eksplosjon. Ti-femten tonn krutt gikk i lufta. Ulykken skjedde heldigvis om natten, og bare de to som var på vakt ble drept. Det kunne gått mye verre om det hadde skjedd på dagtid, med trafikk på Ljabrochausseen og jernbanen. Splinter føk til alle kanter, og eksplosjonen ble merket i vid omkrets. Mange trodde det var selve dommedag som kom med ild og svovel. To kruttmagasiner litt høyere opp

ble reddet fra brann. Men polérhuset og stampehuset der eksplosjonen hadde skjedd, var fullstendig ødelagt. På grunn av trafikk på Ljabrochausséen, jernbanen over Ljansviadukten og lokale protester ble kruttverket ikke bygget opp igjen.

Ruinene kan fremdeles sees. Ved elva ligger grunnmuren til stampehuset der kruttet ble produsert. Vollen bak stampehuset har antagelig vært en demning. Bilder fra verket viser at det var et vannhjul ved stampehuset, og at vannet kom i ei renne fra toppen av vollen. Langs gangveien i Liadalen ligger også murrester, som har vært deler av en vei fra kruttverket og forskjellige bygninger.

Kilder: http://www.osloelveforum.no se under Ljanselva
"Fint folk i bratte bakker – Ljans historie, Selskapet til Ljans vel 1990".
Søndre Aker Historielag: "Flid værner landet" – utsikt fra Liadalen.
Artikkel av Roald Hedegaard Jacobsen, i årbok 1987.

Restene etter kruttverk eksplosjonen i 1884. Gjengitt etter tegning av Albert von Hanno.
Kilde: "Fint folk i bratte bakker – Ljans historie, Selskapet til Ljans vel 1990".